

УДК 343.25(340.5)

**О.Л. Тимчук,**  
кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права  
Національного університету «Запорізька політехніка»

## **СМЕРТНА КАРА ЯК ВИД ПОКАРАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТУ: ЗАКОНОДАВСТВО Й ПРАКТИКА (КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ)**

**Анотація.** Стаття присвячена аналізу наявності та застосування смертної кари в кримінальному законодавстві та практиці держав світу. Охарактеризоване застосування смертної кари в різних регіонах планети, а також тенденція до поступового скасування цього покарання. Здійснено порівняння наявності та застосування смертної кари із культурною і цивілізаційною приналежністю держав, ВВП на душу населення, індексом умисних убивств та типом політичного режиму.

**Ключові слова:** смертна кара, кримінальне покарання, мораторій, умисне вбивство, політичний режим, цивілізація, ВВП на душу населення.

**Постановка проблеми.** Смертна кара, тобто позбавлення людини життя за вироком суду в якості покарання за вчинений злочин, з давніх часів і понині використовується в державах різних регіонів планети. Дослідниками вже досить давно аналізуються проблеми, пов'язані із застосуванням смертної кари, зокрема, вплив політичних, економічних, культурних, релігійних, юридичних (зокрема, кримінально-правових) та інших чинників на наявність цього покарання. Певною прогалиною виглядає відсутність спеціальних криминологічних досліджень, присвячених загальній картині поширення цього покарання у світі. Окрім того, нерідко в літературі наводяться застарілі дані про наявність та застосування смертної кари в різних державах.

**Аналіз останніх публікацій.** Наявні в українській науковій літературі пуб-

лікації стосуються переважно історичних, кримінально-правових або міжнародно-правових аспектів смертної кари (А. Музика, Ю. Толстенко, Н. Михальська та ін.) [1; 2; 3]. Ще у 2001 р. Л. Діденко була захищена дисертація з питань міжнародно-правових та історико-соціальних проблем інституту смертної кари в Україні [4].

**Метою статті** є загальна характеристика застосування смертної кари як кримінального покарання в сучасному світу, а також встановлення залежності її наявності від культурно-цивілізаційної приналежності держави, соціально-економічного розвитку та політичного режиму з метою виявлення відповідних закономірностей.

**Викладення основного матеріалу.** Смертна кара в сучасному світі залишається в цілому виключною мірою покарання, хоча її наявність та мас-

штаби застосування суттєво різняться в різних країнах та регіонах, що визначається впливом цілої низки різноманітних чинників. Наразі смертна кара зберігається в кримінальному законодавстві 56 держав і територій світу, включаючи невизнаний ООН Тайвань та Палестину, яка є спостерігачем в ООН. В 106 державах, включаючи Ватикан, це покарання повністю скасоване за всі злочини, а у восьми державах (Буркіна-Фасо, Гватемала, Бразилія, Перу, Чилі, Сальвадор, Казахстан, Ізраїль) смертна кара заборонена у мирний час, але може бути застосована за деякі злочини, вчинені під час війни. І, нарешті, ще у 21 державі світу, кримінальне законодавство якої містить смертну кару, вона не застосовується на практиці більше 10 років, тобто діє фактичний або юридичний мораторій [5; 6]. Таким чином, смертна кара нині не застосовується у 135 державах світу, включаючи Гонконг і Макао, які юридично є спеціальними адміністративними районами в межах КНР. Існують держави, в яких протягом певного часу смертні вироки не виносяться або не виконуються, однак не можна із впевненістю стверджувати, що це є політикою цих держав, а отже, і розглядати як мораторій.

Про очевидну тенденцію до поступової відмови від цього покарання свідчить той факт, що за період з 1990 р. до 2019 р. смертну кару скасували 56 держав із різних регіонів планети [6]. В наш час в середньому одна країна щороку скасовує смертну кару *de jure* [4, с.15]. Лише за останні десять років смертна кара була остаточно скасована у 16 державах світу (останньою це зробила у 2018 р. Буркіна-Фасо). Водночас і досі 60% населення планети мешкають в державах, які зберігають смертну кару; найбільшими з

поміж них є КНР, Індія, Індонезія, США, Пакистан, Японія, Бангладеш, Нігерія, Єгипет та Ефіопія.

У 2018 р. у 54 державах було винесено 2 591 смертний вирок (у 2016 р. — 3 117, у 2017 р. — 2 591), проте реально страти мали місце у 21 державі (Афганістан, Білорусь, Ботсвана, В'єтнам, Китай, Ємен, Єгипет, Іран, Ірак, КНДР, Пакистан, Саудівська Аравія, Сінгапур, Сомалі, Судан, Південний Судан, Сирія, США, Таїланд, Тайвань та Японія). У 2018 р. в цих державах було страчено щонайменше 690 осіб (це на 31% менше, ніж у 2017 р.), без урахування страт в Китаї. В камерах смертників по всьому світу знаходяться мінімум 22 000 осіб.

Однак чимало держав, в яких у 2018 р. були винесені смертні вироки, фактично їх не виконують (Індія, Індонезія, Бангладеш, Малайзія, Йорданія). Більшість випадків смертної кари у світі у 2018 р. мали місце в Китаї, Ірані, Саудівській Аравії, В'єтнамі та Іраку. Для порівняння, наприклад, у 2004 р. кількість страчених у світі становила 5 476 осіб, у тому числі, в КНР не менше 5 000, у В'єтнамі — 82, в США — 59, в Узбекистані — 50, в Саудівській Аравії — 38, в Пакистані — 29, в Бангладеш — 13. При цьому в КНР відповідна інформація є державною таємницею, а за неофіційними даними в цій державі страчують мінімум 1 000 осіб щороку. Слід зазначити, що в останні роки все ж простежується тенденція до скорочення застосування смертної кари в Китаї, насамперед, через зменшення кількості злочинів, за які передбачене таке покарання.

В більшості держав, законодавство яких зберігає смертну кару, вона передбачена лише за умисне вбивство. Водночас в багатьох країнах смертна кара передбачена як за умисне вбив-

ство, так і за низку інших злочинів, наприклад, держану зраду (Іран, Малайзія, держави Вест-Індії), згвалтування (Іран, Єгипет, Саудівська Аравія, Пакистан), викрадення людей (Іран, Ірак), проституцію (Іран, Судан), чаклунство (Саудівська Аравія), педерастію (Ємен, Судан, Іран, Пакистан), володіння вогнепальною зброєю або вибухівкою (Малайзія), корупцію та економічні злочини (КНР, В'єтнам), політичні злочини (Іран, Палестина, КНДР, Саудівська Аравія). В 33 державах смертна кара передбачена за злочини, пов'язані із наркотиками; лише у 2017 р. за ці злочини у світі було страчено 280 осіб (не рахуючи Китаю) [6].

Серед західних держав смертна кара зберігається і застосовується лише в США. Нині це покарання юридично скасоване в 21 штаті цієї держави (Аляска, Делавер, Північна Дакота, Гаваї, Мен, Айова, Масачусетс, Мічиган, Міннесота, Нью-Джерсі, Нью-Йорк, Нью-Мексико, Род-Айленд, Вермонт, Вісконсін, Західна Вірджинія, Іллінойс, Коннектикут, Меріленд, Вашингтон, Нью-Гемпшир). Смертна кара скасована також в Федеральному окрузі Колумбія (м. Вашингтон) та на Пуерто-Ріко. В чотирьох штатах США (Каліфорнія, Колорадо, Орегон та Пенсільванія) діють запроваджені губернаторами мораторії на виконання смертних вироків. Штатом-«лідером» із застосування смертної кари був і залишається Техас. За останні 10 років в США спостерігається тенденція до скорочення застосування цього покарання: так, у 1999 р. було страчено 98 осіб, у 2000 р. — 85, то в 2005 р. — вже 60, у 2006 р. — 53, у 2007 р. — 42, у 2015 р. — 28, в 2016 р. — 20 (найменша кількість із 1991 р.), у 2017 р. — 23, у 2018 р. — 25 [7]. Всього із 1976 р. в США

було страчено 1 493 особи (з них 560 в одному лише Техасі). Різко скоротилась у США і кількість винесених смертних вироків: з 295 у 1998 р. до 42 у 2018 р. (у 2016 р. — лише 31). Характерно також, що до недавнього часу в США за кримінальним законодавством 20 штатів передбачалася можливість страти неповнолітніх у віці від 16 років і лише у 2005 р. Верховний Суд США визнав відповідні закони штатів і практику неконституційними [8, с.128-130].

В Європі смертна кара скасована в усіх державах (окрім Білорусі) і на практиці вже давно не застосовується. Наприклад, в державах Західної Європи останній смертний вирок був виконаний в 1977 р. у Франції. Європейські країни раніше інших почали відмовлятися від цього покарання. В Ісландії юридично смертна кара була скасована у 1929 р., але остання страта відбулася ще у 1830 р. В такій мікродержаві, як Ліхтенштейн остання страта відбулася ще у 1785 р., хоча юридично це покарання було скасоване лише у 1987 р. В крихітному Сан-Марино смертна кара була скасована у 1865 р., а останній вирок був виконаний ще у 1468 р. Водночас у країнах Східної і Центральної Європи смертна кара зберігалася більш тривалий час, зокрема, протягом 50-80 рр. ХХ ст. за часів соціалізму. Після переходу до демократії на початку 90 рр. ХХ ст. держави регіону послідовно відмовилися від цього покарання. Пізніше за інших смертну кару в Центрально-Східній Європі скасувала Албанія (2007 р.), а остання страта в цій державі відбулася у 1995 р.

Першою з держав колишнього СРСР смертну кару скасувала Молдова (1995 р.), а остання страта в цій країні відбулася на десять років

раніше, тобто ще за радянських часів. В Україні цей вид покарання був визнаний неконституційним згідно з рішенням Конституційного Суду від 29 грудня 1999 р. [9], а остання страта відбулася у 1997 р. Кримінальне законодавство Росії передбачає можливість застосування смертної кари за низку злочинів, але у 1996 р. президент Б.Єльцин підписав указ про запровадження мораторію на виконання смертних вироків. У 1999 р. Конституційний Суд РФ заборонив винесення судами смертних вироків до формування судів присяжних на всій території країни [10, с.689]. У 2009 р. Конституційний Суд Росії вирішив, що враховуючи тривалість існуючого мораторію та міжнародні зобов'язання РФ, жоден російський суд не може винести смертних вироків [11].

Смертна кара скасована в заках-казьких державах: Грузія зробила це у 1997 р., Азербайджан в 1998 р., а Вірменія — у 2003 р. Не застосовується смертна кара і в держава Центральної Азії. В Таджикистані з 2004 р. президент Е.Рахмон запровадив мораторій на це покарання. У 2007 р. смертна кара була скасована в Киргизстані, а у 2008 р. — в Узбекистані. В Казахстані із 2003 р. діє мораторій на смертну кару (передбачена за тероризм та воєнні злочини). З пострадянських держав смертну кару на практиці застосовує лише Білорусь, залишаючись, таким чином, єдиною державою в Європі, яка не скасувала це покарання і не запровадила мораторій на виконання смертних вироків. Щороку в Білорусі страчують по кілька осіб (усіх — за умисні вбивства; у 2018 р. — 4).

В Африці смертна кара скасована в 21 державі. Останніми це зробили Гвінея у 2017 р. та Буркіна-Фасо у

2018 р. Чад скасував смертну кару в 2014 р., а потім знову відновив її за тероризм у 2015 р. Ще у 19 державах Африки діє фактичний мораторій на виконання смертних вироків тривалістю 10 і більше років. У 2017 р. мораторій запровадила Гамбія із наміром невдовзі повністю скасувати це покарання. Застосовується смертна кара у 15 державах континенту, при цьому Мавританія та Нігерія навіть розширили сферу її застосування. В Нігерії та ДРК у 2018 р. було винесено більше 40 смертних вироків, проте жодного не виконано. Першою на континенті це покарання скасувала Кабо-Верде — за конституцією 1981 р., а остання страта відбулася ще у 1835 р. [12, с.336]. Найбільше смертну кару застосовують Єгипет та Сомалі. Таким чином, нині з 54 африканських держав смертна кара юридично скасована або фактично не застосовується у 40 з них (73%).

Смертна кара скасована в більшості держав Океанії, включаючи Австралію (в останньому штаті з 1985 р.) та Нову Зеландію (остаточно з 1989 р.; остання страта відбулася ще у 1957 р.). Фіджі скасували смертну кару у 2015 р., а Науру — у 2016 р. Юридично це покарання зберігається лише в кримінальному законодавстві Папуа-Нової Гвінеї (не застосовується з 1975 р.) та Тонга (остання страта відбулася у 1982 р.). На Близькому Сході смертна кара скасована лише в Туреччині (з 2004 р.) та в Ізраїлі (з 1954 р., окрім злочинів проти людства). Проте масштаби застосування смертної кари в країнах цього регіону значно відрізняються. Багато страт відбувається в таких ісламістських автократіях, як Іран (щонайменше 253 випадки) та Саудівська Аравія (щонайменше 149 випадків). Натомість в таких державах, як Катар, ОАЕ,

Оман це покарання застосовується дуже рідко. В Південній Азії смертна кара законодавчо скасована в Непалі (з 1997 р.) та в Бутані (з 2004 р.). Натомість Пакистан широко застосовує це покарання. В Індії, яка співставна за населенням з Китаєм, у період з 1991 р. було страчено всього 26 осіб (остання страта — у 2015 р.), при цьому в усіх випадках мова йшла про умисне вбивство за обтяжуючих обставин або теракти із жертвами [13]. Фактичний мораторій на смертну кару в цьому регіоні діє на Шрі-Ланці та на Мальдівах. З держав Південно-Східної Азії смертну кару скасувала Камбоджа (у 1989 р.), Східний Тимор (після отримання незалежності у 2002 р.) та Філіппіни (у 2006 р.). Фактичний мораторій діє в Брунеї (з 1957 р.) та у Лаосі (з 1989 р.). У 90 рр. ХХ ст. і на початку ХХІ ст. світовим лідером у застосуванні смертної кари в розрахунку на 100 тис. жителів був Сінгапур. Достатньо сказати, що, наприклад, у 1994 р. в цій країні з 4 мільйонним населенням було страчено 76 осіб, при цьому абсолютна більшість з них — за торгівлю наркотиками [14]. У 2018 р. в Сінгапурі було страчено 13 осіб.

У Східній Азії смертна кара передбачена законодавством усіх держав, окрім Монголії, а найширше її застосовують, про що вже йшлося, в Китаї. Водночас в двох спеціальних адміністративних районах КНР — Гонконзі та Макао — смертна кара скасована. Дуже рідко застосовується смертна кара в такий розвинутій державі, як Японія — кілька страт щороку (проте 2018 р. став рекордним за багато років: було страчено 15 осіб). Застосовується смертна кара і в соціалістичному В'єтнамі, зокрема, у 2018 р. було страчено 85 осіб.

Смертна кара скасована в абсолютній більшості держав Латинської Америки, при цьому деякі країни регіону відмовилися від цього покарання першими у світі. Так, Венесуела скасувала смертну кару ще у 1863 р. (за політичні злочини у 1849 р.), а Коста-Ріка — у 1877 р. [12, с.167], тобто раніше більшості європейських держав. В Бразилії остання страта відбулася ще у 1855 р. Характерно, що навіть військові хунти, які перебували при владі в державах Латинської Америки в 50-80 рр. ХХ ст., не відновлювали смертну кару або якщо і відновлювали, то переважно не застосовували її на практиці (вони, однак, використовували позасудові страти над політичними противниками). Останньою в Латинській Америці смертну кару скасувала Гватемала у 2017 р. Наразі з-поміж держав цього регіону смертна кара у мирний час передбачена лише кримінальним законодавством соціалістичної Куби. Хоча слід зазначити, що з 2003 р. смертні вироки на Кубі не виконуються і планується її скасування [15]. З іншого боку, в державах Вест-Індії, які за своїми культурно-цивілізаційними особливостями суттєво відрізняються від власне Латинської Америки (англомовні країни Карибського басейну, Беліз та Гайана) смертна кара переважно зберігається. Водночас реально це покарання застосовується не у всіх державах Вест-Індії. Наприклад, з часу отримання незалежності у 1978 р. мораторій на це покарання діє на Гренаді. Досить тривалий час не застосовують смертну кару Гайана (із 1997 р.), Барбадос (з 1984 р.) та Беліз (з 1985 р.). У 2015 р. смертну кару скасував Суринам, який не застосовував її із 1982 р. На Сент-Кітс і Невісі остання страта відбулася у 2008 р. Доволі часто смертні вироки

вносяться на Тринідаді і Тобаго, хоча остання страта відбулася ще у 1999 р.

Відсутня залежність наявності в тій чи іншій державі смертної кари та/або її застосування із індексом умисних вбивств як найпоширенішим злочином, за який призначається це покарання. Достатньо сказати, що серед десятки держав з найвищим рівнем умисних вбивств (Сальвадор, Венесуела, Ямайка, Лесото, Гондурас, ПАР, Багамські острови, Беліз, Сент-Вінсент і Гренадіни та Сент-Кітс і Невіс) [16] всі скасували смертну кару або не застосовують її фактично протягом тривалого часу. І навпаки, в усіх державах-лідерах із застосування цього покарання індекс вбивств є низьким або дуже низьким. Виключення становлять лише США, де цей показник вище середнього (коефіцієнт 5.3). В Китаї абсолютна більшість смертних вироків призначається за умисні вбивства (коефіцієнт яких коливається в межах 0.5-0.6) та за злочини, пов'язані із наркотиками. При цьому Китай, разом із Сінгапуром, входять до десятки держав світу з найнижчим індексом умисних вбивств. Це ж стосується і таких держав, що застосовують смертну кару, як Японія та Індонезія. Із цього, зокрема, вбачається залежність застосування смертної кари переважно від культурних та/або політичних, а не кримінально-правових факторів.

Порівняння застосування цього покарання в державах з різними типами політичних режимів дозволяє побачити наступне [17]. Країни з демократичними режимами переважно скасували смертну кару або не застосовують її на практиці. Так, смертна кара скасована в усіх 20 ліберальних (повноцінних) демократіях. З 55 неліберальних (обмежених) демократій смертна кара фактично застосовується

лише у 8 (передбачена в законодавстві 16 держав). І, навпаки, держави з авторитарними або тоталітарними режимами переважно використовують це покарання. Важливо також наголосити на тому, що тоталітарні та авторитарні держави нерідко використовують смертну кару для розправи із своїми політичними, ідеологічними або релігійними противниками. Особливо це стосується Китаю, КНДР, Ірану, Саудівської Аравії, Іраку та Судану.

З десятки країн-лідерів із застосування смертної кари демократичними є лише США та Сінгапур. Слід зазначити, що з-поміж десяти держав світу з найбільш репресивними авторитарними режимами (КНДР, Демократична республіка Конго, Чад, ЦАР, Екваторіальна Гвінея, Сирія, Туркменістан, Таджикистан, Саудівська Аравія та Ємен), смертна кара скасована лише в Туркменістані, а в Таджикистані діє мораторій. Однак слід зазначити, що за останні 20 років ще ціла низка авторитарних держав все ж скасували смертну кару (Кот-Д'Івуар, Ангола, Конго, Руанда) або не застосовують це покарання на практиці протягом тривалого часу (Алжир, Есватіні, Мальдіви, ЦАР, Еритрея, Бруней).

Водночас є і виключення з цієї тенденції. Так, смертна кара зберігається у таких розвинутих демократіях, як США, Японія і Тайвань, окремих демократичних державах Вест-Індії (Ямайка, Тринідад і Тобаго, Багами, Барбадос), Африки (Ботсвана) та Азії (Індія). Хоча слід зазначити, що наведені випадки певною мірою підтверджують вищезгадані загальні закономірності. Певна, навіть часткова, демократизація та лібералізація суспільного життя і політичного режиму, як правило, призводить до скасування цього покарання або запровадження мора-

торію на страти. Прикладами можуть бути Непал і Бутан (в Азії) та ПАР і Мозамбік (в Африці). Прагнення до демократії та сподівання на підтримку європейських держав та інституцій (Ради Європи, ЄС) призвели до швидкого скасування смертної кари, наприклад, в Молдові та Грузії, і навпаки, консервація ізольованого від Європи авторитарного режиму О.Лукашенка в Білорусі обумовила застосування цього покарання в цій державі.

Сам по собі розмір ВВП на душу населення [18] не є визначальним чинником наявності/відсутності смертної кари в тій чи іншій державі, хоча загальною тенденцією є скасування цього покарання в заможних державах і збереження в бідних. Водночас зв'язок цих чинників є непрямим, оскільки опосередкований впливом низки політичних, ідеологічних та культурно-цивілізаційних факторів. Серед 20 держав із найвищим ВВП на д.н. смертна кара зберігається в семи (включаючи Бруней, в якому діє мораторій), а серед 20 найбідніших за цим показником країн, це покарання скасоване лише в п'яти.

### **Загальні висновки.**

1. Тенденцією розвитку кримінального законодавства у сучасному світі є поступове скасування смертної кари або принаймні запровадження мораторію на виконання смертних вироків. Нині смертна кара зберігається в кримінальному законодавстві 56 держав, в 106 державах вона повністю скасована, а у 8 державах смертна кара заборонена у мирний час, але може бути застосована під час війни. З десятки найбільших за населенням держав світу (Китай, Індія, США, Індонезія, Бразилія, Нігерія, Пакистан, Бангладеш, Росія та Японія) смертна кара скасована лише в Бразилії та РФ.

2. Абсолютна більшість смертних вироків у світі виконуються в Китаї. Лідерами із застосування цього покарання є також окремі мусульманські держави (Саудівська Аравія, Іран, Ірак, Пакистан, Судан) та соціалістичний В'єтнам. Із розвинутих держав світу смертна кара застосовується лише в США (25 штатів), в Японії та в Сінгапурі. В більшості держав це покарання передбачено за умисне вбивство, хоча водночас в деяких країнах (арабські, Іран, Китай, Малайзія, Таїланд, В'єтнам) страта застосовується за інші злочини, зокрема, згвалтування, торгівлю наркотиками, релігійні злочини тощо.

3. Найпоширеніше від смертної кари відмовились держави західної та латиноамериканської цивілізації. З поміж католицьких держав смертна кара зберігається лише на Кубі. В протестантських державах смертна кара поширена дещо більше, зберігаючись, зокрема, в США, країнах Вест-Індії та деяких країнах Африки (Гана, Кенія, Танзанія). Найширше це покарання передбачено в кримінальному законодавстві мусульманських держав. З поміж останніх смертна кара юридично скасована лише у 11 (Джибуті, Буркіна-Фасо, Гвінея, Сенегал, Туреччина, Албанія, Косово, Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан, Киргизстан). Переважно зберігається смертна кара в буддійських державах (окрім Бутану, Камбоджі та Шрі-Ланки). З держав слов'янсько-православної цивілізації смертна кара зберігається лише в Білорусі (реально застосовується). Смертна кара передбачена також кримінальним законодавством Індії, хоча застосовується дуже рідко.

4. Демократичні держави в цілому послідовно дотримуються лінії на скасування смертної кари. Серед країн

із демократичними режимами це покарання застосовують лише в США, Сінгапурі, Японії, Тайвані, Індії, Ботсвані та деяких державах Вест-Індії. З тоталітарних або авторитарних держав смертну кару скасували одиниці (Узбекистан, Туркменістан, Ангола, Бурунді) і окремі не застосовують її на практиці (Алжир, М'янма, ЦАР, Еритрея, Бруней).

5. В цілому наявність та практика застосування смертної кари визначається цивілізаційною приналежністю, специфікою культури населення та правлячої еліти, впливом зовнішніх чинників (іноземних держав і міжнародних організацій), а не рівнем злочинності, зокрема, умисних вбивств. Це підтверджується, окрім іншого й тим, що в країнах, які найширше засто-

совують смертну кару, індекс умисних вбивств є низьким (окрім США), а, з іншого боку, це покарання скасоване в більшості держав Латинської Америки та в ПАР, які є світовими лідерами за коефіцієнтом вбивств. Саме політичними та культурними факторами пояснюється, з одного боку, застосування смертної кари в США, Японії і надзаможних державах Перської затоки (ОАЕ, Катар, Бахрейн), та, з іншого боку, її відсутність у таких дуже бідних і переважно авторитарних державах, як, наприклад, Гаїті, Мозамбик, Бутан, Узбекистан та Руанда. Залежність застосування смертної кари від інших соціально-економічних та політико-правових індикаторів розвитку держав потребує подальших кримінологічних досліджень.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Музика А.А., Пуйко В.М. Смертна кара. Юридична енциклопедія. Т. 5. К., 2004. С. 533-534.
2. Михальська Н.М. Проблема смертної кари як інституту вивчення на міжнародній арені. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій. 2010. № 2. С. 201-204.
3. Толстенко Ю.О. Проблема смертної кари у міжнародному праві. Права людини і демократія: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конфер., м. Харків, 15 травня 2018 р. Харків, 2018. С. 165-169.
4. Діденко Л.В. Інститут смертної кари в Україні (міжнародно-правовий та історико-соціальний аспекти): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2001. 20 с.
5. Facts about the Death Penalty [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://deathpenaltyinfo.org/documents/FactSheet.pdf>
6. Condemnations a mort et exécutations-2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5098702019FRENCH.PDF>
7. States With and Without the Death Penalty // <https://deathpenaltyinfo.org/states-and-without-death-penalty>
8. Есаков Г. Смертная казнь несовершеннолетних как жестокое и необычное наказание: американские подходы. Уголовное право. 2005. № 3. С. 128-130.
9. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/11-гп/99.rtf>
10. Большой юридический словарь. 3-е изд., доп. и перераб. Под ред. проф. А.Я. Сухарева. М., 2006. 858 с.
11. Определение Конституционного суда РФ о разъяснении пункта 5 резолютивной части Постановления Конституционного Суда РФ от 2 февраля 1999 года № 3-П по делу о проверке конституционности положений статьи 41 и части третьей статьи 42 Уголовно-процессуального кодекса РСФСР, пунктов 1 и 2 Постановления Верховного Совета



РФ от 16 июля 1993 года «О порядке введения в действие Закона РФ «О внесении изменений и дополнений в Закон РСФСР «О судоустройстве РСФСР», Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР, Уголовный кодекс РСФСР и Кодекс РСФСР об административных правонарушениях» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://doc.ksrf.ru/decision/KSRFDecision24593.pdf>

12. Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник. Отв. ред. А.Я. Сухарев. 3-е изд., исправл. и доп. М., 2003. 976 с.

13. Capital punishment in India [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [https://en.wikipedia.org/wiki/Capital\\_punishment\\_in\\_India](https://en.wikipedia.org/wiki/Capital_punishment_in_India)

14. Capital punishment in Singapore [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [https://en.wikipedia.org/wiki/Capital\\_punishment\\_in\\_Singapore](https://en.wikipedia.org/wiki/Capital_punishment_in_Singapore)

15. Le régime de Cuba est-il encore une dictature? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.nouvelobs.com/monde/20150512.OBS8825/le-regime-de-cuba-est-il-encore-une-dictature.html>

16. Global Study on Homicide [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [https://dataunodc.un.org/GSH\\_app](https://dataunodc.un.org/GSH_app)

17. Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy [Электронный ресурс]. — Режим доступа: // [https://www.eiu.com/public/topical\\_report.aspx?campaignid=democracy2018](https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=democracy2018)

18. GDP per capita, PPP (current international \$) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: // <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?view=chart>

**Тимчук А.**

**Смертная казнь как вид наказания в современном мире: законодательство и практика (криминологический анализ).**

**Аннотация.** Статья посвящена анализу наличия и применения смертной казни в уголовном законодательстве и практике стран мира. Охарактеризовано применение смертной казни в разных регионах планеты, а также тенденция к постепенной отмене этого наказания. Проведено сравнение наличия и применения смертной казни с культурной и цивилизационной принадлежностью государств, ВВП на душу населения, индексом умышленных убийств и типом политического режима.

**Ключевые слова:** смертная казнь, уголовное наказание, мораторий, умышленное убийство, политический режим, ВВП на душу населения.

**А. Timchuk**

**The death penalty as a penalty in the modern world: legislation and practice (criminal analysis).**

**Summary.** The article is devoted to the analysis of the existence and application of the death penalty in the criminal law and practice of the countries of the world. It describes the use of the death penalty in different regions of the planet, as well as the tendency to the gradual abolition of this punishment. A comparison is made of the existence and application of the death penalty with the cultural and civilizational affiliation of states, GDP per capita, the index of intentional homicides and the type of political regime.

**Keywords:** Death penalty, criminal punishment, moratorium, intentional homicide, political regime, GDP per capita.